

EUSKARA TEKHNIKOARI BURUZ

Otsailaren* 27an, nahikotto lagun izan ginen, Donostiako Injinadore Eskolako aretoan* batu ginenok. Gaitzat euskara tekhnikoa zuelarik, bilerá* oso interesgarria agertzen zen; eta, gainera, jendaurreko elkar hizketa modura antolatuturik zegoenez, denok genuen hitz egiteko aukera. Mahaiaren inguruan jazarrita zeudenak, ondoko-hauk* ziren: M. Zalbide, X. Kintana, J. R. Etxebarria eta J. Intxausti.

Elkar hizketaren lehen partean, jaun hauek euskara tekhnikoari buruzko zenbait puntu eta eritzi azaldu zuten. Interesgarria geria litekeelakoan, bakoitzak esan zuenaren laburpen-ento bat eginen dizuet.

Lehenik mintzatu zena, M. Zalbide izan zen. Zientziaren hastapenak,* edo, hobeto esan, zientzi hizkuntzaren hastapenak aztertuturik, mundu guztian zehar gaur egunean zientzi gaietan erabiltzen den hizkuntza, gauza nahiko berria dela adierazi zigun. Hizkuntza berri honek lauzpabost ehunurte baino ez dituzke.*

Denbora horretan, Euskal Herria ez zela zientzi mugimendutik hastandu* esan zigun, eta frogatzat* Oinatiko Unibertsitatea, Bergarako Mintegia* eta jesuiten eskolak aipatu zizkigun. Hala ere, euskaldunon zoritxarrez, ikastetxe hauetan egindako zientzia gaztelaniaz egina izan zela adierazi zigun. Euskarak, beraz, ez ziola probetxurik atera Euskal Herrian egindako zientziari.

Gero, hogeigarren mendearen haseran,* zientzi gaietan euskararen erabili beharraren kontzientzia piztu egin zen. Izan ere, 1904. urtean, Leizaolak, hitzaldi famatu batetan, euskararen gaitasuna defendatu eta haren erabiltzea eskatu zuen. 1913. urtean, Ixaka Lopez Mendizabalek bere «Zenbakiztiya» (hots,* Arismetika) argitaratu zuen. Bizkaian ere, honelako bi liburu agertu ziren: 1920.ean «Euskal Zenbakiztia», eta 1932.ean beste «Zenbakiztija» bat.

Garai hartako euskaldunak arismetikazale amorratuak zirela pentsatzen nengoelarik, Gabirel Jauregik 1935. urtean «Pisia» eta «Kimia» izeneko liburuak argitaratu zituela jakin erazi zigun Zalbidek. Arismetikaz kanpo ere zientzi liburu euskaldunak ba zela entzutean, lasaitu egin nintzen poxi* at.

Bukatzeko, oraintsu egin* lanak aipatu zituen, eta egin-za konkretuen aldeko agertu zen.

Bigarrenik mintzatu zitzaiguna, X. Kintana izan zen. Hitz tekhnikoen beharra, matematika, physika eta khimika arloan ezezik,* linguistika, soziologia eta beste zientzi sail guztietan ere nabaritzen* zela adierazi zigun. Eta, hau esanez, Zalbidek azaldutakoa osatzera saiatu zen.

Honek emandako liburu zerrenda hornitzeko, ondoko buruak aipatu zizkigun. Batetik, XVII. mendean egindako «Itsasoko nabigazioko liburuak» delakoan, hainbat hitz eta egitura* berezi agertzen dela jakin erazi zigun. Harriturik beratu nintzen, XVII. mendean albatari* batek «Erremedio miragarriak» izeneko liburu bat egin zuela jakin nuenean. Azkenik, beste jakintza arlo batetan, XVIII. mendean Joan-les Etxeberrik egindako latin irakasteko (eta ikasteko, noski) methodoa aipatu zigun. Methodo hau euskaraz egina zen, eta ez zatekeen* hain txarra, egilearen semeak horrela kasi baitzuen latinez berba egiten.

XVII. mendean ekonomiak euskararen indartzean ukan duen eragina seinlatu zigun. Izan ere, mende horretan, La-

zuen, eta gertakari honek zientzia eta literaturaren aitzina-mendua* ekarri zuen.

Hirugarrenik, J. R. Etxebarriak, Physika arloan euskara erabiltzean aurkitu dituen problemak nola gaingitu dituen azaldu zigun. Problemok multzo bitan banatu zituen: hitzak eta egiturak. Hitzei buruz, aurrizki*-atzizkien* arazoa aztertu zuen batetik, eta hitzen sustraien orthographiarena bestetik. Egiturei buruz, hainbat kasutan hitzarmenak* egin behar direla esan zigun.

Idazleen jokabideaz ere mintzatu zen. Arlo honetan, euskal liburu tekhnikoen beharra eta dibulgaziozko artikulugintzaren garrantzia azpimarkatu zuen. Artikuluetan erabiltakotako hitzei eta egiturei buruzko kritikaren falta aipatu zigun, eta irakurleek mesede handia egin lezaketela, artikuluen kritika bidal balezate.

Ondorio gisa* zera atera zuen, euskara zientzi arlorajalgitzeko* gai dela, denok lan egiten badugu. Lan hauetan batasuna guztiz beharrezkoa dela; eta, horregatik, zientzi arlo batez arduratzen den jendea batu egin behar dela, problemei eman lekizkiekeen soluzioak azter ditzaten, eta, hitzarmen batzuen bidez, denok soluzio bakar batzuk* hauta eta erabil.

Azkenik, J. Intxausti mintzatu zitzaigun. Argitarazle* ikuspuntutik ekin* zitzaion problemaren aztertzeari. Lanerako espezialista taldeen sortu beharra azaldu zigun. Berezik, JAKIN editorialak «Jakín Bide» izeneko sailean dituen asmoak azaldu zizkigun. Sail honetako liburuak bi parte ukanen* dituzte: batetik gai aukeratuari buruzko artikulua, eta bestetik gai horri buruzko hitzegi tekhnikoa. Esan beharra dago, liburu hau jakintza arlo bakar bati lotuko zaizkiola. Jakintza arlo hauetan, ondokook aipatu zituen: Natur Zientziak, Historia, Theologia, Psykhologia, Ekonomia, Hizkuntza eta beste.

Hizlariaren eritzi, lan hau aurrera eramateko, tekhnika arloko eta euskal arloko espezialistak elkartu beharko dira. Elkarretaratze hori lortzeko, lehen pausoak emanak direla esan zigun. Eta, Natur Zientziei buruzko lana nahiko aurreraturik dagoela esanez, bukatu egin zuen bere txanda.

Txosten hau amaitutakoan,* elkar hizketa bizi bat sortu zen, hara bilduok parte hartzen genuelarik. Esandako gauza guztiak aipatzea zail gertatuko zait. Beste gauza batzuen artean, Euskaltzaindiak eman lezakeen laguntza eta babesa, eta ikastolek duten testu liburuen premia aipatu eta eztabaidatu ziren.

Elkar hizketa bururatu* ondoren, oso pozik atera nintzen areto dotore* hartatik. Eta besteak ere pozarren* jalgi* zirelakoan nago. Baina, pozkario hau egunen batetan osoa izan dadin, lanari ekin behar diogu gogorki. Ea ereindako hazien fruituak inork inoiz biltzen dituen.

J. R. ETXEBARRIA

balezate, baleie
diogu, deusagu
ditzaten, daiezan
dizuet, deusuet
lezake, leike
lezakete, leikee
lekizkieke, leitekioez

zaizkio, jakoz
zeuden, egozen
zigun, euskun
zion, eutson
zitzaigun, jakun
zitzaion, jakon
zizkigun, euskuzan